

Kritik mot en tingsfiskal vid Södertälje tingsrätt för handläggningen av ett tvistemål och mot tingsrätten för fel vid expediering av handlingar till JO

Beslutet i korthet: Tingsrätten skrev av ett tvistemål på grund av kändens återkallelse utan att ge svaranden tillfälle att yrka att målet skulle prövas och begära ersättning för rättegångskostnader. Den tingsfiskal som ansvarade för handläggningen kritiserades. När JO begärde handlingar från tingsrätten skickade tingsrätten bl.a. ett utkast till dom. Tingsrätten kritiserades för det.

Anmälan

Advokaten AA framförde i en anmälan klagomål mot Södertälje tingsrätt angående handläggningen av ett tvistemål i vilket han var ombud för svaranden.

Av till anmälan fogad e-postkorrespondens mellan AA och tingsfiskalen BB framgick att AA undrade varför tingsrätten hade meddelat ett avskrivningsbeslut i det aktuella målet utan att dessförinnan bereda svaranden tillfälle att justera tidigare yrkat belopp avseende ersättning för rättegångskostnader samt att begära ogillande dom enligt 13 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken, RB.

Utredningen

Handlingar i tingsrättens mål T 3257-10 begärdes in och granskades. Av handlingarna framgick i huvudsak följande.

I en ansökan om stämning, som kom in till tingsrätten den 17 december 2010, yrkade kändens att svaranden i sin egenskap av styrelseledamot i ett bolag skulle åläggas personligt betalningsansvar enligt 25 kap. 18 § aktiebolagslagen (2005:551), ABL, för bolagets skuld till kändens. Svaranden bestred käromålet och yrkade i första hand att det skulle ogillas på handlingarna och i andra hand att det skulle avvisas. Som grund härför åberopade svaranden att kändens yrkande lagligen inte kunde riktas mot honom. Svaranden uppgav vidare bl.a. att han inte var och aldrig hade varit styrelseledamot i det aktuella bolaget. Den 11 maj 2011 gav svaranden in en skrift där han utvecklade sin ståndpunkt och yrkade ersättning för rättegångskostnader med 20 000 kr. Efter viss ytterligare skriftväxling kallade tingsrätten parterna till sammanträde för muntlig förberedelse den 19 september

2011. Den aktuella dagen kontaktade käreandombudet tingsrätten och uppgav att han var sjuk, varför sammanträdet ställdes in. Den 21 september 2011 skickade tingsfiskalen BB ett e-postmeddelande (tingsrättens aktbilaga 20) med i huvudsak följande innehåll till käreandombudet.

Som grund för talan har angetts att CC i egenskap av styrelseledamot ska åläggas personligt betalningsansvar enligt 25 kap. 18 § aktiebolagslagen.

25 kap. 18 § ABL har följande lydelse.

Om styrelsen har underlåtit att

1. i enlighet med 13 § upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning enligt 14 §,
2. i enlighet med 15 § sammankalla en första kontrollstämma, eller
3. i enlighet med 17 § ansöka hos tingsrätten om att bolaget skall gå i likvidation,

svarar styrelsens ledamöter solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget under den tid som underlåtenheten består.

Den som med vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar på bolagets vägnar svarar solidariskt med styrelsens ledamöter för de förpliktelser som därigenom uppkommer för bolaget.

Ansvaret enligt första och andra styckena gäller inte för den som visar att han eller hon inte har varit försumlig.

I sådana fall som avses i 13 § 1 gäller ansvaret enligt första stycket 1 endast om bolagets eget kapital, beräknat enligt 14 §, understeg hälften av bolagets registrerade aktiekapital vid den tidpunkt då styrelsens skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning uppkom. Ansvaret gäller inte om bolagets eget kapital hade stigit över denna gräns efter den angivna tidpunkten men innan kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad.

Av ingivna handlingar kan inte tingsrätten utläsa annat än att CC varit styrelsesuppleant (dvs. han har inte varit styrelseledamot). Av ordalydelsen till 25 kap. 18 § 1 st ABL framgår att detta stycke tar sikte på styrelsens ledamöter.

Tingsrätten har mot bakgrund av detta svårt att förstå käreandens talan. Du föreläggs att inkomma med svar huruvida talan fortfarande vidhålls eller om den ska återkallas. För kännedom uppgår f.n. CC:s krav på ersättning för rättegångskostnader till 20 000 kr (ink. moms). Tingsrätten önskar svar snarast. Svar per mail till undertecknad går bra.

Enligt en anteckning i dagboken den 23 september 2011 kontaktade käreandombudet BB per telefon och begärde att målet skulle skrivas av samt uppgav att han vitsordade 5 000 kr avseende motpartens rättegångskostnader. Genom slutligt beslut samma dag skrev BB av målet från vidare handläggning och tillerkände svaranden ersättning för rättegångskostnader med 20 000 kr. Av handlingarna framgick inte att svaranden hade beretts tillfälle att yttra sig med anledning av käreandens återkallelse.

Utöver de av JO begärda handlingarna expedierade tingsrätten även ett dokument benämnt dom daterad den 15 juli 2011. Dokumentet har formen av en fullständig dom i vilken käromålet ogillas på angivna domskäl.

Ärendet remitterades till tingsrätten för upplysningar och yttrande om handläggningen av målet efter den 19 september 2011, särskilt i fråga om vilka

överväganden som gjordes inför meddelandet av det slutliga beslutet samt anledningen till att tingsrätten expedierade ett dokument som synes vara ett i något skede upprättat utkast till dom i målet.

Tingsrätten (lagmannen DD) kom in med ett remissvar till vilket fogades ett yttrande från tingsfiskalen BB.

BB uppgav i huvudsak följande.

Bakgrund

Det aktuella målet var lottat på en kollegas rotel. Inför den muntliga förberedelsen fick min kollega förhinder och vi bestämde att jag skulle vara ordförande vid förberedelsen. Det bör i sammanhanget nämnas att jag och min kollega sedan början av sommaren 2011 hade diskuterat målet med varandra och härvid berört frågor av både materiell och processuell natur samt frågor om hur målet skulle hanteras rent praktiskt. I det aktuella målet hade dock inga åtgärder vidtagits, eller beslut fattats, av mig före den 19 september 2011 och jag hade heller inte haft någon kontakt med parterna eller deras ombud före dess.

-- --

Avskrivningsbeslutet

Som JO konstaterat återkallade kärkeombudet käromålet och begärde att det skulle skrivas av. Jag informerade min kollega om återkallelsen samt att jag hade för avsikt att skriva av målet. Jag övervägde att kontakta AA och informera honom om återkallelsen samt att jag hade för avsikt att skriva av målet. Jag konstaterade dock att det inte finns någon anledning till detta då någon annan handläggningsåtgärd för att avsluta målet än att skriva av det i praktiken inte fanns samt då svaranden, genom AA, redan hade yrkat ersättning för rättegångskostnader. Mot bakgrund av de diskussioner om målet jag och min kollega hade haft före den 19 september 2011 kände jag till att AA hade varit missnöjd med tingsrättens tidigare handläggning (något som även framgår av hans JO-anmälan). Eftersom målet nu skulle skrivas av och således avslutas samt att svaranden skulle tillerkännas rättegångskostnader, som dessutom låg i överkant av vad som får anses skäligt i sammanhanget utgick jag från att AA, mot bakgrund av hans upprepade yrkanden om ogillande/avvisning, skulle bli allt annat än missnöjd med dessa handläggningsåtgärder. Eftersom jag ansåg att förutsättningarna för att skriva av målet var uppfyllda skrevs målet därefter av i enlighet med vad som framgår av det slutliga beslutet. Några andra konkreta överväganden gjordes inte inför avskrivningsbeslutet och således var t.ex. alternativet att bereda käranden tillfälle att yrka att målet skulle prövas enligt 13 kap. 5 § 1 st. RB ej föremål för något konkret övervägande. Jag uppfattade det även som att min kollega tyckte att det var självklart att målet skulle skrivas av. För att svaranden skulle få en klar bild över handläggningen efter den inställda muntliga förberedelsen bifogades aktbilaga 20 det slutliga beslutet. Av samma skäl nedtecknades avskrivningsbeslutet på den dagboksanteckning av vilken framgick att käranden hade begärt att målet skulle skrivas av.

Jag har i efterhand (i samband med författandet av detta yttrande) noterat att det av dagboksanteckningen inte framgår att käranden återkallat sin talan. Det står enbart att käranden begär att målet ska skrivas av. Jag kan inte idag minnas varför detta inte skrevs in i dagboksanteckningen. Detta måste ha berott på (1) ett förbiseende från min sida, eller så förhöll det sig på det sättet att (2) kärandeombudet enbart sade att han begärde att målet skulle skrivas av och således inte sa något om återkallelse, men att jag därvid (mot bakgrund av aktbilaga 20) utgick från i kärandeombudets uttryckssätt även låg att talan återkallades, men inte ville nedteckna något annat än det kärandeombudet uttryckligen sade, eller så förhöll det sig på det sättet att (3) dagboksanteckningen i alla relevanta sammanhang skulle läsas tillsammans med

aktbilaga 20 och att det då skulle framstå som uppenbart att käranden hade återkallat sin talan.

Vad gäller svarandens rättegångskostnader kan följande anföras. Som framgår av aktbilaga 20 hade jag redan då det mailet skickades till kärkeombudet konstaterat att svaranden hade yrkat ersättning för rättegångskostnader. De rättegångskostnader som jag refererade till i aktbilaga 20 angav AA i sin senaste skrift till tingsrätten (aktbilaga 16). När jag skrev aktbilaga 20 konstaterade jag att 1) inga nya inlagor hade skickats från tingsrätten till AA för kännedom eller för yttrande 2) AA hade inte inkommit med någon skrift efter aktbilaga 16 samt 3) det yrkade beloppet låg i överkant för vad som kan anses skäligt mot bakgrund av det arbete AA måste ha lagt ner i målet. Jag utgick således från att, för det fall målet skulle avskrivas, det var uteslutet att AA skulle inkomma med ett högre ersättningsyrkande samt att det, för det fall han ändock skulle ha gjort det, var uteslutet att tillerkänna svaranden högre ersättning än vad som redan hade yrkats. Vidare konstaterade jag att ett avskrivningsbeslut till sin karaktär, på så sätt att någon prövning inte görs, påminner starkt om AA:s yrkanden om ogillande/avvisning. Jag utgick således från att i rättegångskostnadshänseende hade AA framfört sina kostnadsyrkanden även för det fall att målet skulle skrivas av. Således var rättegångskostnadsyrkandet, enligt min bedömning, gällande även för det fall målet skulle skrivas av. Dessa överväganden gjordes således i samband med att aktbilaga 20 upprättades. Därefter gjordes inga ytterligare överväganden avseende svarandens rättegångskostnader.

-- --

Rättsutredning

Jag antar att JO:s granskning i första hand rör avskrivningsbeslutet och fråga om tillämpningen av 13 kap. 5 § RB och om tingsrätten därvid begått ett grovt rättegångsfel. I samband med upprättandet av detta yttrande har jag därför fördjupat mig närmare i frågan huruvida ett grovt rättegångsfel har begåtts. Efter att ha genomfört den aktuella rättsutredningen framkommer dock information i sak som kan vara av betydelse vid JO:s granskning av min handläggning (se nedan under rubriken bedömning). Efter att ha gått igenom relevanta lagrum, doktrin, förarbeten, samt gjort rättsfallssökningar kan jag således idag konstatera följande.

Som anförts ovan anser jag att käromålet var behäftat med stora brister. Jag vill på intet sätt kritisera de handläggningsåtgärder som vidtagits tidigare i målet, men jag skulle med största sannolikhet ha handlagt målet annorlunda i dess initiala skede och härvid, med största sannolikhet, aldrig ha utfärdat stämning innan de spörsmål som framgår av aktbilaga 20 var utredda. För det fall dessa omständigheter inte klagjordes hade jag antagligen ogillat käromålet med stöd av 42 kap. 5 § RB alternativt avvisat talan med stöd av 42 kap. 4 § RB.

I 13 kap. 5 § 1 st. RB stadgas att återkallar käreanden sin talan, sedan svaranden ingått i svaromål, och är saken sådan, att förlikning därom är tillåten, ska, om svaranden yrkar det, målet dock prövas. Enligt förarbetena (se NJA II 1943 s. 167) ska en svarande inte anses ha ingått i svaromål om han eller hon endast hunnit göra formella invändningar mot käromålet, t ex beträffande domstolens behörighet. Vid genomgång av svarandens inlagor (aktbilaga 9 och 16) kan jag konstatera att det genomgående temat är att käromålet ska ogillas, som det måste förstås, enligt 42 kap. 5 § 1 st. RB eller avvisas, som det måste förstås, enligt 42 kap. 4 § RB. Dyliga invändningar är, enligt min mening, av sådan karaktär att de kan tolkas som sådana formella invändningar varom talas om i förarbetena. I vart fall synes, enligt min mening, mot bakgrund av hur argumentationen i aktbilaga 9 och 16 förs, svaranden ha utgått från att hans invändningar var av formell karaktär. De omständigheter som åberopas i de två inlagorna synes ha förts fram för att stärka argumentationen beträffande ogillande/avvisning. Dessutom kan i sammanhanget konstateras att det i doktrinen framgår att uttrycket svaromål kan tolkas på olika sätt (se Ekelöf, Rättegång II, åttonde uppl. s. 145-146 samt Larsson, Festskrift för Agge, 1970, s 229). Enligt min mening finns det således utrymme att tolka svarandens två inlagor

som att denne inte gått i svaromål, varför något hinder mot att skriva av målet utan att efterhöra dennes inställning till att målet ska prövas enligt 13 kap. 5 § 1 st. RB inte skulle ha funnits. Det bör i sammanhanget framhållas att även andra tolkningar självfallet är möjliga.

För det fall det kan anses att svaranden ändå gått i svaromål ska svaranden i enlighet med 13 kap. 5 § 1 st. RB beredas tillfälle att yrka att målet ska prövas. Stadgandet förutsätter, enligt min mening, att käromålet är av sådan art att det inte borde ha ogillats enligt 42 kap. 5 § RB eller avvisats enligt 42 kap. 4 § RB. Då käromålet trots allt borde ha ogillats enligt 42 kap. 5 § RB eller avvisats enligt 42 kap. 4 § RB uppstår frågan hur tingsrätten ska skilja sig från målet. Att meddela dom med stöd av 42 kap. 5 § RB eller avvisa käromålet med stöd 42 kap. 4 § RB torde endast vara aktuellt i målets initiala skede. För det fall käranden hade vidhållit sin talan hade ytterligare, förvisso mest teoretiska, spörsmål uppstått avseende målets fortsatta handläggning. Dessa spörsmål lämnar jag dock utanför denna framställning. För det fall käranden återkallade talan öppnades teoretiskt sett, de numera kända, två alternativen; d.v.s. pröva målet enligt 13 kap. 5 § RB (efter hörande med svaranden) eller avskriva målet. Eftersom käromålet såg ut som det gjorde fanns det i praktiken ingenting som kunde prövas enligt 13 kap. 5 § 1 st. RB.

Stadgandet i 13 kap. 5 § 1 st. RB har som syfte att ge svaranden möjlighet att erhålla rättskraft genom en dom. Genom ett avskrivningsbeslut förtogs förvisso svaranden sin möjlighet att erhålla rättskraft, dock hade denna rättskraft i praktiken inte varit värd någonting. Eventuella framtida rättsförluster för svaranden i samband med det aktuella avskrivningsbeslutet är i princip uteslutna då, för det fall käranden skulle väcka samma talan igen, det enligt min mening står klart att det nya käromålet skulle avvisas eller ogillas i enlighet med bestämmelserna i 42 kap. RB. Någon egentlig förlust av rättskraft kunde det således inte vara fråga om vid avskrivningsbeslutet. Det bör i sammanhanget framhållas att även andra tolkningar härvid är möjliga.

Mot bakgrund av vad som framförts ovan står det, enligt min mening, klart att en prövning enligt 13 kap. 5 § 1 st. RB inte hade kunnat bli aktuell. Således fanns inte därför någon anledning att låta svaranden yttra sig över återkallelsen.

Bedömning

Efter att ha gjort ovanstående rättsutredning kan jag även konstatera att vissa av de i rättsutredningen relevanta frågorna eller närbesläktade frågor berördes redan då jag och min kollega diskuterade målet under sommaren 2011. Jag kan vidare konstatera att jag dessutom tidigare kommit i kontakt med vissa av frågorna eller närbesläktade frågor. Således måste jag, utan att ha gjort några direkta överväganden i de i rättsutredningen aktuella frågorna, ha haft den i huvudsak relevanta kunskapsmassan, som framgår av rättsutredningen, med mig då jag handlade målet efter den 19 september 2011 och därvid, utan att ha gjort några närmare överväganden, ha agerat i huvudsak baserat på erfarenhet.

Sammanfattning/avslutande synpunkter

Aktbilaga 20 tillsändes käranden som ett led i min materiella processledning. Några närmare överväganden gjordes inte i fråga om 13 kap. 5 § RB. Trots avsaknaden därav kan jag i efterhand konstatera att mina handläggningsåtgärder både var processuellt och materiellt riktiga.

Eftersom några egentliga överväganden inte hade gjorts avseende 13 kap. 5 § RB och rättegångskostnaderna kunde jag inte svara på AA:s frågor i hans mail.

I övrigt kan jag konstatera att ingen av parterna har överklagat tingsrättens beslut.

Varför ett domskoncept har expedierats till JO är okänt för mig.

DD anförde följande.

Tingsfiskalen BB, som var domare i målet, har i ett särskilt yttrande, som bifogas, beskrivit hur han handlagt målet och även redogjort för skälen för sina åtgärder. Jag ber att få hänvisa till hans yttrande, som jag ställer mig bakom. Jag har i den saken inte anledning att lägga till något ytterligare.

Det tekniska missöde, som skett i samband med expediering till JO, i form av ett obsolet domskoncept, kan jag bara beklaga. Samtliga befattningshavare, främst domare och notarier, har uppmärksammats på att arbetskoncept i målhanteringssystemet måste raderas, när de inte längre är aktuella.

AA kommenterade remissvaret och framställde ytterligare klagomål med anledning av tingsrättens handläggning i det aktuella målet.

Bedömning

Om käranden i ett dispositivt mål återkallar sin talan sedan svaranden gått i svaromål, ska målet enligt 13 kap. 5 § första stycket RB ändå prövas om svaranden yrkar detta. Enligt förarbetena till bestämmelsen ska en svarande inte anses ha ingått i svaromål om han eller hon endast hunnit göra formella invändningar mot käromålet, t.ex. beträffande domstolens behörighet (NJA II 1943 s. 167). Om svaranden inte har någon erinran ska rätten skriva av målet, vilket sker genom slutligt beslut (17 kap. 1 § RB). Ett avskrivningsbeslut utgör till skillnad från en dom inte något hinder mot en ny talan om samma sak (17 kap. 11 § RB).

Enligt 18 kap. 5 § andra stycket RB är huvudregeln vid avskrivningsbeslut att den återkallande ska ersätta motpartens rättegångskostnader. Ett yrkande om ersättning för rättegångskostnader ska framställas innan handläggningen av målet avslutas (18 kap. 14 § RB). För att svaranden ska ha en reell möjlighet att framställa ett yrkande om rättegångskostnader när motparten återkallat sin talan krävs att svaranden fått kännedom om att en återkallelse skett. Det åligger rätten att muntligen eller skriftligen underrätta svaranden om återkallelsen och bereda parten tillfälle att framställa yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

I stämningsansökan yrkade käranden förpliktande för svaranden att betala ett penningbelopp. Svaranden invände i ett skriftligt svaromål som kom in till tingsrätten den 19 april 2011 att det inte förelåg någon betalningsskyldighet och angav skäl för sin ståndpunkt. Detta var en invändning rörande saken. Om den hade prövats och befunnits vara riktig, hade tingsrätten haft att ogilla käromålet. Svaranden utvecklade sin ståndpunkt i en skrift som kom in till rätten den 11 maj 2011. Genom dessa båda skrifter hade svaranden ingått i svaromål i enlighet med vad som föreskrivs i 13 kap. 5 § första stycket RB. Den 23 september 2011 återkallade – som tingsrätten uppfattade saken – käranden sin talan. På grund av återkallelsen hade tingsrätten för det första att utreda om svaranden enligt 13 kap. 5 § första stycket RB ville yrka att målet skulle prövas trots återkallelsen. För det andra hade tingsrätten att ge svaranden tillfälle att yrka ytterligare ersättning för rättegångskostnad utöver de 20 000 kr som svaranden hade yrkat i sin skrift den 11 maj 2011. Tingsrätten hade inte något underlag för att utgå från att svaranden inte hade haft några ytterligare kostnader. För att ta reda på svarandens inställning skulle tingsrätten ha underrättat svaranden om att talan hade återkallats och gett svaranden tillfälle att inom viss tid framställa eventuella yrkanden. BB svarade

för handläggningen och han förtjänar kritik för att ha skrivit av målet utan att ge svaranden tillfälle att framställa dessa yrkanden.

Det är naturligtvis oacceptabelt att tingsrätten expedierade ett domskoncept när JO begärde att få handlingar i målet och tingsrätten förtjänar kritik för det. Under senare tid har det hos JO förekommit klagomål av liknande slag när det gäller de allmänna domstolarna (JO:s dnr 4620-2011 och 5426-2011). Problemen sammanhänger med hur domstolarna har använt verksamhetsstödet Vera och jag sänder därför ett exemplar av detta beslut till domstolsverket för kännedom.

Vad som i övrigt förekommit föranleder inga åtgärder från min sida.

Ärendet avslutas.